

Landgoederen van Textiel

Aan de slag met de landgoederenzone rondom Enschede

Inhoudsopgave

9	Voorwoord
15	1. Inleiding
15	Twentse textielabrikanten en 'Het Overijsselsche Landschap'
15	De Twentse landgoederenzone
18	Huidige ruimtelijke vraagstukken
18	Voortbordurend op eerder onderzoek
19	Werkwijze en methoden

Deel 1

De Twentse landgoederenzone in breed perspectief 20

25	2. Twentse textielabrikanten en hun invloed op het landschap
25	Spinnen en weven als huisnijverheid
25	Opkomst van de Twentse textielindustrie
26	Bleekvelden rondom de stad
28	Landgoederen worden gesticht
29	Architecten en landschapsarchitecten
31	Innovatie in land- en bosbouw
31	Jacht en landschap
32	Landschapsparken en tuindorpen voor de arbeiders
34	De neerwaartse spiraal
37	3. Vijf landgoederenzones rondom Enschede
37	Natuurlijke lijnen en twee ruimtelijke schillen
41	Vijf landgoederenzones in vijf marken
47	4. Blik op de toekomst: diensten voor de stad en stedeling
47	Kiezen voor natuurlijke lijnen, één ruimtelijke schil en drie landgoederenzones
48	Cultuurhistorie
50	Ecologische kwaliteit en klimaatbestendigheid
52	Economische verdienmodellen
54	Maatschappelijke verbinding

Naast een boerderij en een landbouwschuur, bouwt de familie Ledeboer tevens een nieuwe hooiberg op het oude erve 't Holthuis. De achterliggende gedachte is dat de landbouw gaat floreren op het landgoed.

61 Landgoederenzone Lonneker met de Lonnekerberg en 't Holthuis**63 5. Lonnekerberg**

- 64 Markegronden ten noorden van Lonneker (<1879)
- 64 >120 jaar familiebezit van de familie Blijdenstein (<1879-1999)
- 74 Overname door Landschap Overijssel (1999-2022)
- 76 Kansen voor de toekomst (2022-2034)

79 6. 't Holthuis

- 80 De oude erve 't Holthuis (<1885)
- 81 101 jaar familiebezit van de familie Ledeboer (1885-1986)
- 88 Overname door Landschap Overijssel (1986-2022)
- 90 Kansen voor de toekomst (2022-2034)

92 Intermezzo: Landschapsarchitect Pieter Wattez (1871-1953)

- 93 Drie generaties tuinbazen, boomkwekers en landschapsarchitecten
- 95 Pieter Wattez als succesvol landschapsarchitect

103 Landgoederenzone Groot Driene met Hof Espelo, Haverriet en Lonnekermeer**105 7. Hof Espelo**

- 106 De oude Hof te Espelo (<1215-1887)
- 111 97 jaar familiebezit van de families Cromhoff en Breuning ten Cate (1887-1984)
- 118 Overname door Landschap Overijssel (1984-2022)
- 120 Kansen voor de toekomst (2022-2034)

123 8. Haverriet

- 124 Erve Hegeman en markegronden in de Drienermarke (<1904)
- 125 81 jaar familiebezit van de familie Van Heek (1904-1984)
- 131 Overname door Landschap Overijssel (1984-2022)
- 134 Kansen voor de toekomst (2022-2034)

137 9. Lonnekermeer

- 138 Markegronden en zandafgravingen (<1902)
- 139 98 jaar familiebezit van de familie Stork (1902-2000)
- 143 Overname door Landschap Overijssel (2000-2022)
- 146 Kansen voor de toekomst (2022-2034)

148
149
156

Intermezzo: De Sallandse landgoederen van textiel
Lemelerberg-Zuid
Eversberg

163

Landgoederenzone Esmarke met Smalenbroek en 't Spik

165

10. Smalenbroek en 't Spik

166
166
171
174

De oude erve 't Smalenbroek (<1894)
85 jaar familiebezit van de familie Ter Kuile (1894-1979)
Overname door Landschap Overijssel (1979-2022)
Kansen voor de toekomst (2022-2034)

177

Landgoederenzone Boekelo / Usselo met Teesink

179

11. Teesink

180
181
188
190

Markegronden bij Erve Teesink (<1898)
66 jaar familiebezit van de familie Van Heek (1898-1964)
Overname door Landschap Overijssel (1988-2022)
Kansen voor de toekomst (2022-2034)

192

Colofon

192
192
193

Organisatie
Afbeeldingverantwoording
Verder lezen (selectie)

Voorwoord

Landgoederen zijn beeldbepalend in heel Overijssel, maar voor sommige regio's geldt dat in het bijzonder. Denk aan de oude landgoederenzones langs de Regge en de Vecht, de cirkel rondom Deventer en de zone in Twente. Enschede is een goed voorbeeld van hoe landgoederen beeldbepalend voor een gemeente kunnen zijn. Waar in Overijssel gemiddeld 10% van het grondgebied onderdeel is van een landgoed is dat voor de gemeente Enschede maar liefst 26%. Dat hoge percentage is bijna volledig te danken aan de hoogtijdagen van de textielindustrie tussen grofweg 1870 en 1930. Directeuren van textiel fabrieken investeerden hun geld in grond en gebouwen rondom de stad. Soms door het opkopen van oude boerenerven, maar ook door het verwerven en ontginnen van grote heidegebieden.

Ongeveer 30% van het grondgebied van de gemeente Enschede is tegenwoordig in gebruik door de stad. Als je dat percentage vergelijkt met de 26% grond van landgoederen, dan ontstaat al snel het beeld dat de stad, de stedeling, het platteland en de landgoederen samen de maatschappij

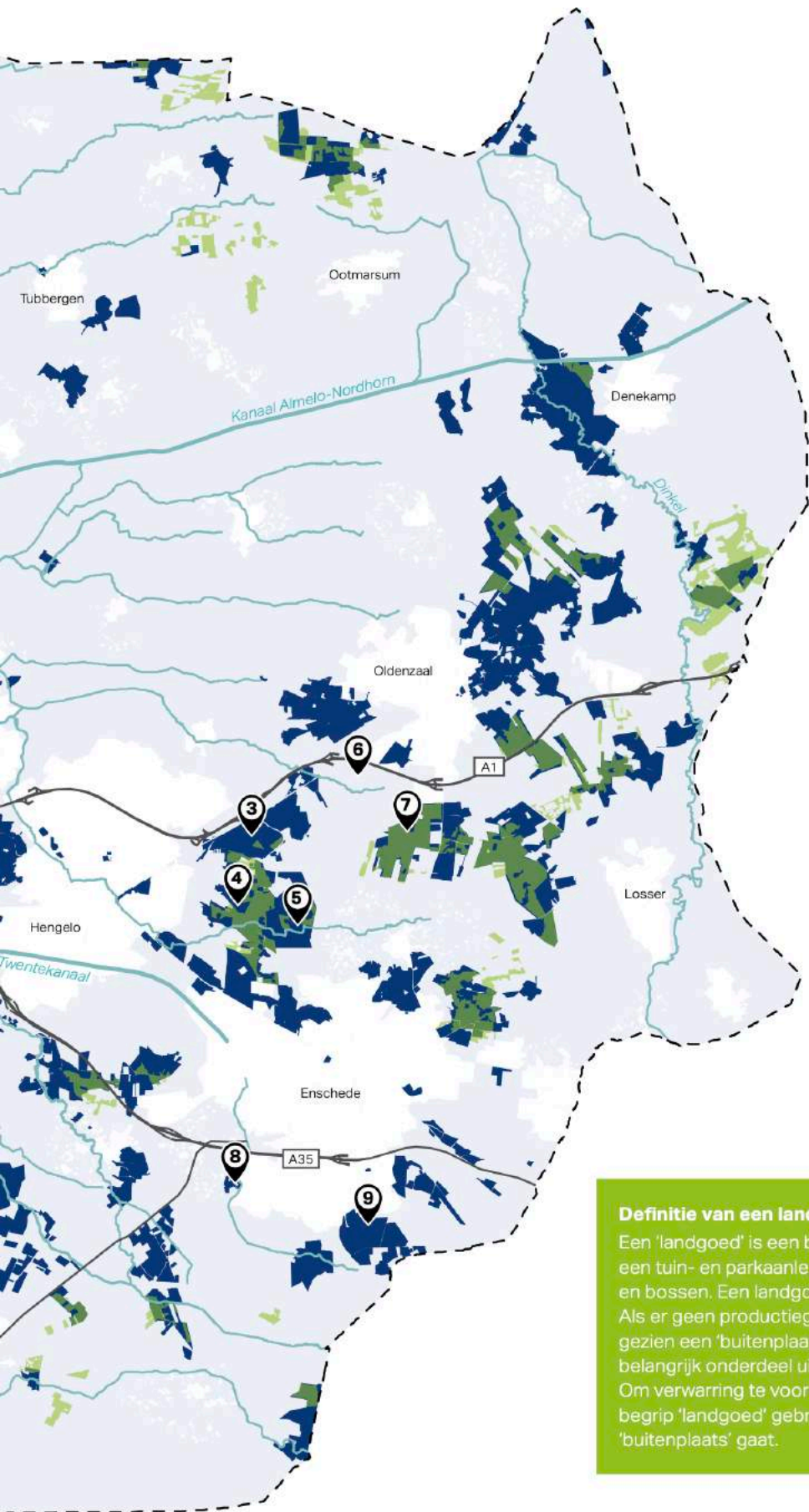
vormen. Landgoederen hebben dan ook een grote maatschappelijk impact. Aan de ene kant kunnen ze een bijdrage leveren aan urgente ruimtelijke opgaven als waterbeschikbaarheid, biodiversiteit, energieopgaven en de landbouwtransitie. Aan de andere kant kunnen ze inzetten op toekomstig sociaal-economisch kapitaal, waaronder recreatiemogelijkheden, bijdragen aan lokale identiteit en bijvoorbeeld een lokale productielijn 'uit Twente, voor Twente'. Daarmee verschuift het aloude particuliere genot (welvaart) van de landgoederen nog meer richting publieke diensten (welzijn). Voor onze eigen landgoederen hebben we deze beweging al ingezet. Dit mooie boek vormt voor onszelf een extra aanzet om nog meer maatschappelijke impact te realiseren. Want om het maatschappelijk draagvlak van landgoederen te vergroten is het van belang dat de samenleving en overheden de landgoederen ook gaan her- en erkennen. Met dat in gedachten wil ik een handreiking doen aan alle andere landgoedeigenaren in Twente en de gemeente Enschede in het bijzonder. We kunnen het namelijk niet alleen en veel maatschappelijke

opgaven overstijgen de begrenzing van een individueel landgoed. Ik ben ervan overtuigd dat we veel verder komen als we samenwerken.

Dat laatste wil ik graag nog wat breder benoemen. Onze stichting zet zich nu al 90 jaar in om het Overijsselse landschap te beschermen, te beheren en te ontwikkelen. Dat hoeven wij gelukkig niet alleen te doen. Er zijn vele organisaties, groot en klein, die zich bezighouden met het prachtige Overijsselse landschap. Wij hebben zelf twintig landgoederen in eigendom, maar werken ook samen met andere landgoederen en ondersteunen vrijwilligersgroepen die op particuliere landgoederen werkzaam zijn. Dat gevoel van saamhorigheid sterkt ons om ons nu en in de toekomst voor het Overijsselse landschap in te blijven zetten. Waar mogelijk willen we andere landgoederen dan ook proberen te ondersteunen, zeker als daar behoefte aan is. Als wij allemaal een bijdrage leveren, op welke wijze dan ook, dan kunnen we nog vele decennia van ons streek eigen landschap genieten en van onze landgoederen in het bijzonder.

Michael Sijbom
Directeur Landschap Overijssel

Een oude beukenlaan op landgoed De Eversberg. Het landgoed ligt op de grens van Salland en Twente en was de thuisbasis van Thomas Ainsworth, de grondlegger van de Nijverdalse textielindustrie.

- Ontginningsbos**
  - Landgoederen in het Reggedal en Salland**
  - Landgoederen in Oost Twente**
1 Lemelerberg 2 Eversberg	7 Lonnekerberg 8 Teesinkbos 9 Smalenbroek / Spik
3 Lonnekermeer 4 Haverriet 5 Hof Espelo 6 't Holthuis	

Definitie van een landgoed

Een 'landgoed' is een bezit op het platteland dat bestaat uit een buitenvverblijf, een tuin- en parkaanleg en productiegronden, zoals akkers, weilanden en bossen. Een landgoed kan zowel tijdelijk als permanent bewoond zijn. Als er geen productiegronden bij het bezit horen dan is het bezit formeel gezien een 'buitenplaats'. De economische activiteiten maken dus een belangrijk onderdeel uit van een landgoed. De scheidslijn is daarbij vaak dun. Om verwarring te voorkomen wordt in deze publicatie daarom alleen het begrip 'landgoed' gebruikt, ook wanneer het formeel gezien alleen om een 'buitenplaats' gaat.